

Кудикіна Надія Василівна,
доктор педагогічних наук, професор
КВНЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж»;

Романенко Людмила Віталіївна,
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри
початкової освіти факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ЦАРИНІ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

З огляду на сучасні потреби розвитку суспільства та освітні трансформації вищої школи в Україні актуалізувалась потреба розробки проблем, що стосуються вдосконалення підготовки студентів із різних спеціальностей за окремими вагомими складовими їхньої майбутньої професійної діяльності. Освітньою практикою та багатьма науковими дослідженнями доведено, що вагомі результати у навчанні педагога дошкільної та початкової освіти досягають за умови застосування у роботі з дітьми відповідних вікових груп ігрових технологій. Ігрові технології розглядаємо як системно організовану, структурно складну діяльність педагога, визначальним елементом якої є гра. У виданні Академії педагогічних наук України «Енциклопедія освіти» поняття «гра» розглядається як родове по відношенню до термінологічного словосполучення «ігрова діяльність» [1, с. 139-140].

Ігрова діяльність є складним системним утворенням, структура якого охоплює мотиваційно-цільовий, змістовий, процесуально-операційний, контрольний-оцінний та результативний компоненти.

У дошкільній та початковій освіті ігрові технології є інструментом педагогічної діяльності і спрямовуються на розв'язання конкретних освітніх завдань. Ефективність ігрових технологій в освіті дітей дошкільного та молодшого шкільного віку пояснюється як схожістю психологічних механізмів гри та навчання, так і тим, що у розвитку дитини вони генетично взаємопов'язані.

Якщо використання гри у роботі з дошкільниками є усталеною нормою, то поширення ігрових технологій у початковій освіті пояснюється тим, що гра є природною пізнавальною діяльністю дитини і навчальна діяльність «виростає» з ігрової. Саме тому до гри як більш зрозумілої для дитини діяльності звертаються вчителі початкових класів з метою посилення складнішої для учня діяльності – навчально-пізнавальної. При цьому важливо, що учню забезпечується активна позиція, стимулюються його творчі здібності, формується інтерес до засвоєння нових знань і способів дій [3].

По суті ігрова технологія навчання розглядається як проект освітнього процесу, що визначає структуру й зміст навчально-пізнавальної діяльності самого учня і веде до стабільно високих успіхів у засвоєнні програмових знань та формуванні відповідних умінь і навичок.

Одним із важливих критеріальних орієнтирів, що наведений у Законі України Про вищу освіту та котрий визначає нині суть трансформацій у професійній освіті, є формування професійної компетентності як сутнісної риси випускника закладу вищої освіти. У Законі наведений зміст поняття «компетентність» – це здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [4].

Водночас у науковій літературі вже усталеним є розуміння професійної компетентності як характеристики суб'єкта діяльності, котрий наділений комплексом визначальних професійних якостей фахівця, до яких належать професійні знання, вміння, навички, способи діяльності, набутий професійний досвід та такі якісні характеристики особистості, як креативність, готовність до постійного саморозвитку, самовдосконалення.

Фахівець, будучи суб'єктом діяльності, діє за власним мотивом, самостійно визначає цілі, приймає рішення щодо необхідної послідовності розв'язання поставлених задач, у яких представлені й вимоги професійної діяльності, і можливості, прагнення, здібності, активність особистості. Означене у сукупності дозволяє людині виконувати на високому професійному рівні як типові, так і неординарні виробничі задачі та забезпечує здатність гнучкого реагування на техніко-технологічні зміни та проблемні умови соціального життя.

Разом із тим аналіз наукової літератури свідчить, що бракує досліджень, які б відображали формування професійної компетентності майбутнього педагога у царині окремих освітніх технологій.

Виходячи із викладеного вище, метою даного наукового пошуку є розгляд основних теоретичних положень в контексті проблеми формування професійної компетентності майбутнього педагога дошкільної та початкової освіти у царині ігрових технологій.

Природно, що базовим поняттям у нашому пошуку є компетентнісний підхід. Аналіз вітчизняних теоретичних джерел та реалізації компетентнісного підходу до підготовки педагогів у зарубіжних країнах [2; 5] довів, що це поняття походить від слова «компетентність» і використовується у значенні «добра обізнаність із чим-небудь», «поінформованість», «досвідченість».

Компетентність виявляється в контексті різноманітної людської діяльності – побутової, соціальної, професійної тощо.

Реалізація компетентнісного підходу у вищій професійній освіті пов'язується з формуванням у випускників вищих навчальних закладів професійної компетентності. Отже, аналіз сутності цього поняття засвідчує,

що воно вживається для характеристики якісної сторони придатності особистості до діяльності в сфері обраної професії.

У процесі здобуття вищої освіти професійна компетентність студента формується через його навчально-пізнавальну діяльність. Відтак, ключовим поняттям щодо теоретичного забезпечення формування професійної компетентності майбутнього педагога дошкільної та початкової освіти у царині ігрових технологій є дефініція «діяльність».

Сучасні дослідження з проблем навчання у вищій професійній освіті розглядають навчальну діяльність як таку, що має системний характер, тобто є системою. Більше того, вона складається з діяльності викладача та діяльності студента, спрямованої на його власну професійну підготовку.

Навчально-пізнавальна діяльність студента розглядається як діяльність, що через власну активність здобувача освіти забезпечує розвиток суб'єкта навчання та накопичення ним власного професійного досвіду. За теорією систем кожна діяльність є сукупністю елементів, що виконують роль її структурних компонентів. Ми поділяємо думку учених, які до структури діяльності відносять мотиваційний, цільовий, знаннєвий (когнітивний), процесуально-операційний, контрольний-оцінний та результативний компоненти.

Структурні компоненти діяльності взаємодіють, здійснюючи вплив один на одного.

Наше дослідження довело, що якісно відрізняє формування професійної компетентності майбутнього педагога дошкільної та початкової освіти у царині ігрових технологій у вищому навчальному закладі акцент на тому, що у процесі навчання створюються умови для активізації навчально-пізнавальної діяльності студента як суб'єкта здобуття вищої професійної освіти, водночас викладач спрямовує його активність як фахівець-педагог. Обидві діяльності суб'єктів професійної освіти здійснюються у тісному взаємозв'язку на засадах системного підходу.

Отже, розгляд викладених положень дозволяє стверджувати, що результативне формування професійної компетентності майбутнього педагога дошкільної та початкової освіти у царині ігрових технологій передбачає поєднання на засадах паритетного взаємоузгодження двох, принципово різних, але взаємопов'язаних через мету і результат видів діяльності – навчально-пізнавальної діяльності студента, його учіння, і професійної діяльності викладача, при цьому діяльність студента є пріоритетним чинником у діяльності викладача. У такий спосіб реалізується суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, коли рівноцінно активними у навчанні визнаються і викладач, і студент.

Список використаної літератури

1. Гра: Енциклопедія освіти / головний редактор В. Г. Кремень, Акад. пед. наук України. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

2. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / Н. М. Авшенюк та ін. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.

3. Кудикіна Н. В. Теорія ігрової діяльності дітей: монографія. Київ: НМЦВД КУ імені Бориса Грінченка. 2012.-235 с.

4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 8 грудня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: від 8 грудня 2023 року N 3504-IX).

5. Якимчук О. Компетентнісний підхід в освіті: українські реалії. Вища освіта України. 2020. № 3. С. 19 -25.